

Winterlogboek

Boeken van Paul Auster bij De Arbeiderspers:

Het spinsel van de eenzaamheid

Maanpaleis

De muziek van het toeval

Leviathan

Mr. Vertigo

Van de hand in de tand

Timboektoe

Ik dacht: mijn vader is God

De New York-trilogie

Oefeningen in waarheid

Het boek der illusies

Orakelnacht

Brooklyn-dwaasheid

Op reis in het scriptorium

Man in het duister

Onzichtbaar

Sunset Park

Winterlogboek

Paul Auster

Winterlogboek

Vertaald door Ronald Vlek

Uitgeverij De Arbeiderspers
Utrecht · Amsterdam · Antwerpen

De vertaler ontving voor deze vertaling een werkbeurs
van het Nederlands Letterenfonds.

Nederlands
letterenfonds
dutch foundation
for literature

Copyright © 2012 Paul Auster
Copyright Nederlandse vertaling © 2012 Ronald Vlek/
bv Uitgeverij de Arbeiderspers, Utrecht
Oorspronkelijke titel: *Winter Journal*
Uitgave: Faber and Faber, New York

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt, door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van bv Uitgeverij De Arbeiderspers, Franz Lisztplantsoen 200, 3533 JG Utrecht.
No part of this book may be reproduced in any form, by print, photoprint, microfilm or any other means, without written permission from bv Uitgeverij De Arbeiderspers, Franz Lisztplantsoen 200, 3533 JG Utrecht.

Omslagontwerp: Bart Rouwhorst (Studio Ron van Roon)
Omslagfoto: Juan Ramón Iborra
Auteursfoto: Merlijn Doomernik/Hollandse Hoogte

ISBN 978 90 295 8483 8 / NUR 302

www.arbeiderspers.nl

Je denkt dat het jou nooit zal gebeuren, dat het jou niet kán gebeuren, dat jij de enige op de wereld bent die geen van deze dingen ooit zal gebeuren, en dan beginnen ze je, een voor een, allemaal te gebeuren, net zoals ze ieder ander gebeuren.

Je blote voeten op de koude vloer als je uit bed klimt en naar het raam loopt. Je bent zes. Buiten sneeuwt het en de takken van de bomen in de achtertuin kleuren langzaam wit.

Spreek nu voor het te laat is, en hoop dan te blijven spreken tot er niets meer te zeggen valt. De tijd dringt immers. Misschien kun je voorlopig beter even wachten met je verhalen en eerst proberen te onderzoeken hoe het vanaf het eerste bewuste moment van je bestaan tot aan de dag van vandaag is geweest om in dit lichaam te wonen. Een catalogus van zintuiglijke gegevens. Wat je een *fenomenologie van het adembalen* zou kunnen noemen.

Je bent tien, en de hoogzomerlucht is warm, drukkend warm, zo vochtig en benauwend dat zelfs terwijl je in de schaduw van de bomen in de achtertuin zit, het zweet op je voorhoofd staat.

Het is een onloochenbaar feit dat je niet jong meer bent. Over precies een maand word je vierenzestig, en hoewel dat niet overdreven oud is, niet wat iemand als een ver gevorderde leeftijd zou beschouwen, denk je onwillekeurig toch aan al die anderen die nooit zo ver hebben kunnen komen als jij. Dat is maar

één voorbeeld van de verschillende dingen die nooit konden gebeuren, maar wel degelijk zijn gebeurd.

De wind in je gezicht tijdens de sneeuwstorm van de afgelopen week. Die felle, bijtende kou, en jij loopt daar in die verlaten straten, je vraagt je af wat je heeft bezielde om in zo'n ziedende storm het huis uit te gaan, en toch is daar, zelfs terwijl je vecht om je evenwicht te bewaren, het genot van die wind, het genoegen om die vertrouwde straten veranderd te zien in een waas van witte, wervelende sneeuw.

Lichamelijk genot en lichamelijke pijn. Seksueel genot allereerst, maar ook het genot van eten en drinken, van naakt in een warm bad liggen, van krabben bij jeuk, van niezen en winden laten, van een uurtje langer in bed blijven liggen, van je gezicht naar de zon toe draaien op een weldadige middag in het late voorjaar of de vroege zomer, en voelen hoe de warmte zich op je huid nestelt. Ontelbare voorbeelden, geen dag voorbijgegaan zonder moment of momenten van lichamelijk genot, en toch is pijn ongetwijfeld ingrijpender en hardnekkiger, en is op bijna elk deel van je lichaam wel op enig moment een aanslag gepleegd. Ogen en oren, hoofd en nek, schouders en rug, armen en benen, keel en buik, enkels en voeten, om nog maar te zwijgen van de enorme steenpuist die zich een keer op je linkerbil ontwikkelde en door de dokter werd betiteld als een negenoog, wat je als een middeleeuwse aandoening in de oren klonk en je een week lang belette om op een stoel te zitten.

De nabijheid van je kleine lichaam tot de grond, het lichaam dat bij jou hoorde toen je drie of vier was, dat wil zeggen, de geringe afstand tussen je hoofd en je voeten, en hoe de dingen die je nu niet meer opvallen ooit voortdurend aanwezig waren en je aandacht opeisten: het kleine wereldje van krioelende mieren en verloren munten, van afgevalen takjes en ingedeukte kroonkurken, van paardenbloemen en klavertjes. Maar vooral

de mieren. Die herinner je je het beste. Hele mierenlegers die hun poedervormige hopen in en uit stroomden.

Je bent vijf, je zit op je hurken bij een mierenhoop in de achtertuin en bestudeert aandachtig het komen en gaan van je zespotige vriendjes. Zonder dat je het ziet of hoort, word je door je buurjongetje van drie beslopen en met een speelgoedharkje op je hoofd geslagen. De punten boren zich in je hoofdhuid, bloed stroomt in je haar en langs je nek, en je rent krijsend naar binnen, waar je grootmoeder je wonden verzorgt.

De woorden van je grootmoeder tegen je moeder: 'Je vader zou zo'n fantastische man zijn – als hij maar anders was.'

Vanmorgen word je wakker in het halfdonker van een nieuwe januaridag, er sijpelt een gedempt, grijsig licht de slaapkamer in, en daar is het gezicht van je vrouw, naar het jouwe gekeerd, haar ogen dicht, diep in slaap nog, de dekens opgetrokken tot aan haar kin, haar hoofd het enige deel van haar dat zichtbaar is, en je verbaast je erover hoe mooi ze eruitziet, hoe jong ze eruitziet, ook nu nog, dertig jaar nadat je voor het eerst met haar naar bed ging, na dertig jaar van samen onder hetzelfde dak leven en hetzelfde bed delen.

Er valt nog meer sneeuw vandaag, en terwijl je uit bed stapt en naar het raam loopt, worden de takken van de bomen in de achtertuin wit. Je bent drieënzestig. Je bedenkt dat er gedurende de lange reis van jongensdagen naar nu zelden een moment is geweest dat je niet verliefd was. Dertig jaar huwelijk, ja, maar in de dertig jaar daarvoor, hoeveel verliefdheden en bevestigingen, hoeveel verlangens en hunkeringen, hoeveel uitzinnigheden en dolmakende golven van begeerte? Vanaf het allereerste begin van je bewuste leven ben je een willige slaaf van Eros. De meisjes die je liefhad als jongen, de vrouwen die je liefhad als man, elk verschillend van de andere, sommige rond en som-

mige mager, sommige klein en sommige lang, sommige stijf en sommige atletisch, sommige humeurig en sommige extravert, sommige blank en sommige zwart en sommige Aziatisch, de buitenkant deed er voor jou nooit toe, het ging altijd om het innerlijke licht dat je in haar ontwaarde, de vonk van de uitzonderlijkheid, het vuur van de getoonde eigenheid, en dat licht maakte haar voor jou mooi, ook al waren anderen blind voor de schoonheid die jij zag, en dan brandde je van verlangen om bij haar te zijn, in haar nabijheid te zijn, want vrouwelijke schoonheid is iets waaraan je nooit weerstand hebt kunnen bieden. Al vanaf je eerste schooldag, op de kleuterschool waar je verliefd werd op het meisje met de lange blonde paardenstaart, en hoe vaak gebeurde het niet dat je straf kreeg van juffrouw Sandquist omdat je weg was geglipt met het meisje op wie je verliefd was geworden, jullie tweetjes samen kattenkwaad uithalend in een hoekje, maar al die straf maakte geen enkele indruk op je, want je was verliefd, en je was dol op het verliefd zijn, zoals je dat ook nu nog steeds bent.

De inventarisatie van je littekens, met name die op je gezicht, die elke morgen zichtbaar voor je zijn als je in de badkamerspiegel kijkt om je te scheren of je haar te kammen. Je denkt zelden aan ze, maar als je wel aan ze denkt, begrijp je dat het merktokens zijn van het leven, dat het assortiment kartelstrepes die in je gezichtshuid gekerfd zijn letters zijn van het geheime alfabet dat het verhaal vertelt van wie je bent, want elk litteken is het spoor van een geheelde wond, en elke wond werd veroorzaakt door een onverwachte botsing met de wereld – dat wil zeggen, een ongeluk, oftewel iets wat niet had hoeven gebeuren, aangezien een ongeluk per definitie iets is wat niet hoeft te gebeuren. Onzekere feiten tegenover noodzakelijke feiten, en het besef, als je vanochtend in de spiegel kijkt, dat het hele leven onzeker is, afgezien van dat ene noodzakelijke feit dat er vroeg of laat een einde aan komt.

Je bent drieënhalf, en je vijftwintigjarige zwangere moeder heeft je meegenomen op een winkelexpeditie naar een warenhuis in het centrum van Newark. Ze wordt vergezeld door een vriendin van haar, de moeder van een jongetje dat ook drieënhalf is. Op een gegeven moment ontsnappen jij en je kameradje aan jullie moeders en beginnen jullie door de winkel te rennen. Het is een enorme open ruimte, zonder enige twijfel de grootste kamer waar je ooit in hebt rondgelopen, en er ligt een tastbare opwindning besloten in het vrijelijk kunnen rondrennen in deze gigantische overdekte arena. Op het laatst begin je samen met het jongetje plat op je buik over het gladde oppervlak van de vloer te glijden, te sleeën zonder sleetje als het ware, en dat spelletje blijkt zo leuk, je zo'n intens plezier te bezorgen, dat je steeds roekelozer wordt, steeds meer durft. Je belandt in een gedeelte van de winkel waar ze aan het renoveren of aan het verbouwen zijn, en zonder je om mogelijke obstakels te bekommeren, duik je weer op de vloer en zeil je over het glasachtige oppervlak tot je opeens recht op een houten werkbank blijkt af te zeilen. Met een kleine draai van je kleine lichaampje denk je te kunnen vermijden dat je tegen de poot van de werkbank die voor je opdoemt aan klappt, maar wat je in de fractie van een seconde die je hebt om je koers te wijzigen niet beseft, is dat er een spijker uit die poot steekt, een lange spijker die zo laag zit dat hij zich op gelijke hoogte bevindt met je gezicht, en voor je kunt afremmen wordt je wang door die spijker opengehaald terwijl je erlangs zoeft. Je halve gezicht wordt open gekerfd. Zestig jaar later herinner je je niets meer van dat voorval. Je herinnert je nog wel het rennen en het op je buik duiken, maar niets van de pijn, niets van het bloed, en niets van het met spoed naar het ziekenhuis gebracht worden, noch van de dokter die je wang hechtte. Hij had het fantastisch gedaan, heeft je moeder altijd gezegd, en omdat het trauma van de aanblik van haar eerstgeborene met zijn halve gezicht open haar nooit meer heeft losgelaten, heeft ze het nog vaak gezegd: iets met een subtiele dubbele hechtingstechniek die de schade tot een

minimum beperkt hield en daarmee voorkwam dat je voor het leven mismaakt was. Je had je oog wel kwijt kunnen zijn, zei ze dan tegen je – of, nog dramatischer zelfs, je had wel dood kunnen zijn. Ze had ongetwijfeld gelijk. Het litteken is steeds meer vervaagd naarmate de jaren verstreken zijn, maar het zit er nog steeds iedere keer dat je ernaar zoekt, en je zult dit embleem van geluk (nog intact! niet dood!) met je meedragen tot in je graf.

Littekens van gescheurde wenkbrauwen, één links en één rechts, haast volmaakt symmetrisch, het eerste veroorzaakt doordat je in volle vaart tegen een stenen muur aan rende tijdens een partijtje trefbal bij gymnastiek op de lagere school (het immens gezwollen blauwe oog waar je nog dagen daarna mee rondliep, dat je deed denken aan een foto van de bokser Gene Fullmer, die rond dezelfde tijd in een titelgevecht door Sugar Ray Robinson was verslagen) en het tweede veroorzaakt toen je begin twintig was en tijdens een partijtje basketbal in de lucht hing voor een lay-up, van achteren een zwieper kreeg, en tegen de metalen paal van de basket klapte. Een ander litteken op je kin, oorzaak onbekend. Hoogstwaarschijnlijk het gevolg van een struikelpartij in je prille jeugd, een harde val op een stoep of een steen die je vlees openreet en zijn spoor heeft achtergelaten, dat iedere keer als je je 's morgens scheert nog zichtbaar is. Dat litteken heeft geen begeleidend verhaal, je moeder heeft het er nooit over gehad (niet dat je je herinneren kunt althans), en je vindt het raar, om niet te zeggen regelrecht verbluffend, dat die permanente streep door wat alleen *een onzichtbare hand* kan worden genoemd in je kin is gekerfd, dat je lichaam de vindplaats is van gebeurtenissen die gewist zijn uit het verleden.

Het is juni 1959. Je bent twaalf, en over een week nemen jij en je medeleerlingen uit de zesde klas afscheid van de lagere school waarop je sinds je vijfde gezeten hebt. Het is een prachtige dag,

het late voorjaar in zijn stralendste gedaante, zonlicht dat omhoog stroomt uit een wolkeloze blauwe hemel, warm maar niet te warm, weinig tot geen vochtigheid, een zacht briesje dat de lucht lichtjes in beweging brengt en langs je gezicht, je nek en je blote armen strijkt. Zodra de school uit is, ga je met een stel vrienden naar Grove Park voor een partijtje honkbal. Grove Park is niet zozeer een park als wel een soort dorpsweide, een grote rechthoek van goed onderhouden gras, aan alle vier de kanten omzoomd door huizen, een fijne plek, een van de mooiste openbare ruimtes in jouw kleine stadje in New Jersey, en je gaat er na schooltijd vaak met je vrienden naartoe om te honkballen, aangezien je honkbal echt het allerleukste vindt wat er is, en je speelt het uren achter elkaar zonder er ooit genoeg van te krijgen. Er zijn geen volwassenen bij. Jullie bepalen jullie eigen regels en lossen onenigheden onder elkaar op – meestal met woorden, soms met vuisten. Meer dan vijftig jaar later herinner je je niets meer van de wedstrijd die op die middag gespeeld werd, maar wat je je nog wel herinnert is het volgende: de wedstrijd is afgelopen, en je staat alleen midden op het binnenveld vangballen te oefenen, dat wil zeggen, je gooit een bal omhoog in de lucht, volgt zijn vlucht tot hij weer naar beneden komt en vervolgens in je handschoen belandt, waarna je hem meteen weer in de lucht gooit, en iedere keer dat je de bal opgooit gaat hij hoger dan de vorige keer, en na een stuk of wat worpen reik je tot ongekende hoogten, de bal zweeft nu vele seconden in de lucht, de witte bal die omhoog gaat, afgetekend tegen de helderblauwe lucht, de witte bal die naar beneden komt en in je handschoen ploft, en je hele wezen wordt door deze hersenloze activiteit in beslag genomen, je concentratie is totaal, er bestaat nu niets buiten de bal, de hemel en je handschoen, wat inhoudt dat je gezicht omhoog is gericht, dat je naar boven kijkt terwijl je de baan van de bal volgt, en je daardoor niet meer bewust bent van wat er op de grond gebeurt, en wat er op die grond gebeurt terwijl jij naar de hemel kijkt, is dat er iets of iemand plotseling tegen je aan knalt, en de botsing is zo onverwacht,

zo hard, zo overweldigend in kracht dat je meteen op de grond valt, met het gevoel door een tank te zijn overreden. De klap kwam het hardst aan op je hoofd, in het bijzonder op je voorhoofd, maar ook je romp is geraakt, en terwijl je op de grond naar adem ligt te happen, verdoofd en bijna bewusteloos, zie je dat er bloed over je voorhoofd stroomt, nee, niet stroomt, gutst, en dus trek je je witte t-shirt uit en je drukt dat op de plek waar het uit gutst, en binnen enkele seconden is het volledig rood gekleurd. De andere jongens zijn geschrokken. Ze komen aangerend om je naar beste vermogen te helpen, en dan pas kom je erachter wat er is gebeurd. Het schijnt dat een van je makkers, een slungelachtige, goedmoedige domkop die B. T. heet (je weet zijn naam nog, maar wilt hem hier niet onthullen omdat je hem niet in verlegenheid wilt brengen – aangenomen dat hij nog leeft) zo onder de indruk was van jouw huizenhoge worpen dat hij het in *zijn hoofd* kreeg om ook mee te doen, en zonder de moeite te nemen om het jou te vertellen ook een van jouw worpen ging proberen te vangen, en dus in de richting van de omlaag komende bal begon te rennen, omhoog kijkend uiteraard, de mond op die sullige manier van hem openhangend (wie rent er nou met openhangende mond?), en dat toen hij een ogenblik later tegen je aan knalde, in volle galop, de tanden die uit zijn geopende mond naar voren staken zich recht in *jouw hoofd* boorden. Vandaar het bloed dat nu uit je gutst, vandaar de diepte van de jaap in de huid boven je linkeroog. Gelukkig is de praktijk van je huisarts vlak aan de overkant, in een van de huizen die langs de rand van Grove Park staan. De jongens besluiten je er meteen naartoe te brengen, en dus steek je vergezeld door je vrienden, misschien een stuk of vier, misschien een stuk of zes, dat weet je niet meer, het park over met je bebloede t-shirt tegen je hoofd gedrukt en stormen jullie en masse de praktijk van dokter Kohn binnen. (Je bent zijn naam niet vergeten, net zomin als je de naam van je kleuterjuf, juffrouw Sandquist, of de namen van de andere meesters en juffen die je als jongen gehad hebt vergeten bent.) De assis-

tente zegt tegen jou en je vrienden dat dokter Kohn net met een patiënt bezig is, en voordat ze van haar stoel kan komen om de dokter te gaan vertellen dat er een spoedgeval is binnengekomen, marcheren jij en je vrienden de spreekkamer binnen zonder de moeite te nemen om aan te kloppen. Jullie zien dokter Kohn in gesprek met een mollige vrouw van middelbare leeftijd die slechts gekleed in een bustehouder en een onderrok op de onderzoekstafel zit. De vrouw slaakt een kreet van verbazing, maar zodra dokter Kohn het bloed uit je voorhoofd ziet gutsen, zegt hij de vrouw zich aan te kleden en naar buiten te gaan, stuurt hij je vrienden weg, en kwijt zich vervolgens snel van de taak om je wond dicht te naaien. Het is een pijnlijke toestand, doordat er geen tijd is om een verdoving toe te dienen, maar je doet je best om het niet uit te schreeuwen terwijl hij de hechtdraden door je huid heen haalt. Zijn werk is misschien niet zo geweldig als dat van de dokter die in 1950 je wang heeft gehecht, maar het is wel effectief, aangezien je niet meer doodbloedt en geen gat meer in je hoofd hebt. Een paar dagen later nemen jij en je klasgenoten deel aan het afscheid van jullie lagere school. Jij bent tot vlaggendrager gekozen, wat inhoudt dat jij de Amerikaanse vlag door het gangpad de aula in moet dragen en in de standaard op het podium moet plaatsen. Je hoofd is omzwachteld met een wit gaasverband, en omdat het bloed af en toe nog steeds uit de plek waar je gehecht bent sijpelt, zit er een grote rode vlek op het gaas. Na de plechtigheid zegt je moeder dat je haar toen je met die vlag dat pad af liep deed denken aan een schilderij van een gewonde vrijheidsstrijder. Je weet wel, zegt ze, net *The Spirit of '76*.

Wat zich aan je opdringt, wat zich altijd aan je opgedrongen heeft: de buitenkant, te weten de lucht – of, preciezer gezegd, je lichaam in de lucht om je heen. Je voetzolen verankerd in de grond, maar heel de rest van je blootgesteld aan de lucht, en dat is waar het verhaal begint, in je lichaam, en alles zal ook in het lichaam eindigen. Voorlopig denk je aan de wind. Later,

als de tijd het toelaat, zul je denken aan de warmte en de kou, de eindeloos vele vormen van regen, alle mist waar je als een man zonder ogen doorheen bent gestrompeld, de krankzinnige, mitrailleurachtige roffel van op het dak van het huis in de Var kletterende hagelstenen. Maar het is de wind die nu je aandacht vraagt, want de lucht is zelden stil, en buiten de nauwelijks merkbare zucht van niets die je soms omringt, zijn er de briesjes en het zingen van de wind, de plotselinge windvlagen en rukwinden, de drie dagen lange mistrals die je daar in dat huis met zijn pannendak hebt doorstaan, de alles verregende noordoosters die langs de Atlantische kust razen, de stormen en de orkanen, de wervelwinden. En daar loop je eenentwintig jaar geleden, door de straten van Amsterdam op weg naar een evenement dat zonder jouw medeweten is afgelast, in een trouwhartige poging om de verplichting die je bent aangegaan na te komen, buiten in wat later *de storm van de eeuw* zal worden genoemd, een orkaan van zo'n verwoestende kracht dat nog geen uur na je koppige, onbezonnen beslissing om je buiten te wagen, overal in de stad hoge bomen ontworteld zullen raken, schoorstenen naar beneden zullen komen, en geparkeerde auto's opgetild zullen worden en door de lucht gaan vliegen. Je loopt met je gezicht in de wind, probeert vooruit te komen op het trottoir, maar al je inspanningen om daar waar je naartoe gaat te geraken ten spijt, kun je je niet bewegen. De wind beukt op je in, en de eerste anderhalve minuut kom je geen stap vooruit.

Je handen op de Ha'Penny Bridge in Dublin dertien januari's geleden, de avond na weer een andere orkaan met windstoten van honderd zestig kilometer per uur, de laatste avond van de film die je de afgelopen twee maanden aan het regisseren bent geweest, de laatste scène, het laatste shot, domweg een kwestie van de camera op de gehandschoende hand van je hoofdrolspeelster gericht houden, terwijl ze haar pols draait en een klein steentje loslaat dat in het water van de Liffey terecht zal komen.

Er is niets aan, geen enkele opname in de hele film heeft zo weinig inspanning of vernuft gevergd, maar daar sta je in de vochtige duisternis van de stormachtige avond, zo moe als je nog nooit geweest bent na negen weken van slopende arbeid aan een productie die geteisterd werd door tal van problemen (problemen met de financiering, met de vakbonden, met de locaties, met het weer), bijna zeven kilo lichter dan toen je begon, en na uren met je filmploeg op die brug te hebben gestaan, is de klamme, ijzige Ierse lucht in je botten getrokken, en komt er een moment vlak voor het allerlaatste shot waarop je beseft dat je handen bevroren zijn, dat je je vingers niet kunt bewegen, dat je handen twee ijsklompen zijn geworden. Waarom heb je geen handschoenen aan, vraag je aan jezelf, maar je bent niet in staat die vraag te beantwoorden, daar de gedachte aan handschoenen nooit bij je op is gekomen toen je vanuit je hotel op weg ging naar de brug. Je neemt het laatste shot nog één keer op, en dan gaan jij en je producer, samen met je hoofdrolspeelster, de vriend van je hoofdrolspeelster en enkele leden van de filmploeg, naar een pub in de buurt om te ontdooien en de voltooiing van de film te vieren. Het is er druk, afgeladen vol, een echokamer volgepakt met rumoerige, luidruchtige mensen die in een staat van apocalyptische vrolijkheid heen en weer deinen, maar voor jou en je vrienden is er een tafel gereserveerd, dus ga je aan die tafel zitten, en zodra je lichaam contact maakt met de stoel begrijp je dat je er volledig doorheen zit, dat alle lichamelijke energie, alle emotionele energie uit je is weggevloeid, dat je zo totaal uitgeput bent als je nooit voor mogelijk had gehouden, zo kapot dat je het gevoel hebt elk moment in tranen te kunnen uitbarsten. Je bestelt een whisky, en als je het glas oppakt en naar je lippen brengt, kikker je een beetje op als je ziet dat je vingers weer kunnen bewegen. Je bestelt een tweede whisky, dan een derde, dan een vierde, en opeens val je in slaap. In weerwil van alle heisa om je heen, weet je door te slapen tot de brave man die je producer is je overeind hijst en je half slepend, half dragend naar je hotel terugbrengt.

Ja, je drinkt te veel en je rookt te veel, je bent tanden kwijtgeraakt zonder de moeite te nemen om ze te vervangen, je eetgewoonten voegen zich niet naar de geboden van de huidige voedingswijsheid, maar als je de meeste groenten links laat liggen is dat gewoon omdat ze je niet smaken, en je het moeilijk, zo niet onmogelijk vindt om dingen te eten die je niet smaken. Je weet dat je vrouw zich zorgen om je maakt, met name over je roken en drinken, maar gelukkig heeft geen enkele röntgenfoto tot nu toe enige schade aan je longen uitgewezen, heeft geen enkel bloedonderzoek enige averij aan je lever uitgewezen, en dus ga je door met je smerige gewoonten, in het volle besef dat ze je uiteindelijk heel veel kwaad zullen doen, maar hoe ouder je wordt, hoe minder waarschijnlijk het lijkt dat je ooit de wil of de moed zult hebben om afstand te doen van je geliefde kleine sigaartjes en je veelvuldige glaasjes wijn die je in de loop der jaren zo veel plezier hebben verschaft, en je denkt wel eens dat als je die dingen in dit late stadium uit je leven zou moeten bannen, je lichaam domweg in elkaar zou storten, je hele gestel zou ophouden te functioneren. Je bent zonder enige twijfel een beschadigd en gewond mens, iemand die vanaf het allereerste begin een wond in zich draagt (waarom ben je anders al je hele volwassen leven bezig woorden op papier te bloeden?), en de genoegens die je aan alcohol en tabak ontleent dienen als kruiken om je kreupele ik overeind te houden en door het bestaan te bewegen. *Zelfmedicatie*, zoals je vrouw het noemt. Anders dan je moeders moeder wil ze niet dat je anders bent. Je vrouw gedooft je zwakheden, kijft niet en geeft niet op je af, en als ze zich zorgen maakt is het alleen omdat ze wil dat je eeuwig blijft leven. Je telt de redenen waarom je haar al zo vele jaren in je hart hebt gesloten, en dit is er ongetwijfeld een van, een van de heldere sterren in de immense constellatie van bestendige liefde.

Onnodig te zeggen dat je hoest, vooral 's nachts, als je lichaam zich in een horizontale positie bevindt, en in die nachten waar-

in de luchtwegen bovenmatig verstopt zitten, stap je uit bed, ga je naar een andere kamer, en hoest je als een bezetene verder tot je al het slijm naar boven hebt geschraapt. Volgens je vriend Spiegelman (de meest verstokte roker die je kent), geeft hij elke keer dat iemand hem vraagt waarom hij rookt stevast als antwoord: 'Omdat ik graag hoest.'

1952. Vijf jaar oud, naakt in het bad, alleen, groot genoeg nu om je zelf te wassen, en terwijl je op je rug in het warme water ligt, springt je penis opeens in de houding, floept hij boven de waterlijn uit. Tot dat moment heb je je penis alleen van bovenaf gezien, rechtop staand en naar beneden kijkend, maar vanaf dit nieuwe gezichtspunt, min of meer op ooghoogte, valt het je in dat het uiteinde van je besneden mannelijke orgaan een opvallende gelijkenis vertoont met een helm. Een ouderwets soort helm, zoals die aan het eind van de negentiende eeuw door brandweerlieden werd gedragen. Die openbaring doet je plezier, omdat het op dat ogenblik in je leven je grootste wens is om later brandweerman te worden, wat je het meest heldhaftige beroep op aarde vindt (wat het ongetwijfeld ook is), en dus komt het mooi uit dat je al met een minibrandweerhelm blijkt uitgerust, en uitgerekend op dat lichaamsdeel dat oogt en functioneert als een brandslang.

De talloze benarde situaties waarin je in de loop van je leven verkeerd hebt, de wanhopige momenten waarop je een dringende, onweerstaanbare behoefte voelde om je blaas te ledigen en er geen toilet voorhanden was, de keren dat je in het verkeer vastzat, bijvoorbeeld, of in een metro tussen twee stations in stilstand, en de pure kwelling van het jezelf dwingen om het *op te houden*. Dat is het universele dilemma waar niemand ooit over praat, maar iedereen is er wel eens mee geconfronteerd geweest, iedereen heeft er wel een keer voor gestaan, en hoewel er geen komischer voorbeeld van menselijk lijden bestaat dan dat van de blaas die op knappen staat, lach je meestal pas

om zulke belevenissen als je hem hebt weten te legen – want wie van boven de drie zou in het openbaar in zijn broek willen plassen? Daarom zul je nooit deze woorden vergeten, de laatste woorden die een van je vrienden van zijn stervende vader kreeg toegevoegd: ‘Onthoud één ding, Charlie,’ zei hij, ‘laat een kans om te pissen nooit lopen.’ En zo wordt een eeuwenoude wijsheid weer van de ene generatie aan de volgende doorgegeven.

Weer is het 1952, en je zit op de achterbank van de gezinsauto, de blauwe De Soto van 1950 waar je vader mee thuiskwam op dag dat je zusje geboren werd. Je moeder rijdt, en jullie zijn nu al een tijdje onderweg, van waar naar waar weet je niet meer, maar jullie zijn op de terugweg, hooguit tien of vijftien minuten van jullie huis af, en je moet al een hele tijd plassen, de druk in je blaas is gestaag toegenomen, en inmiddels zit je te kronkelen op de achterbank, je benen over elkaar, je hand stevig in je kruis gedrukt, niet wetend of je het nog veel langer kunt ophouden. Je vertelt je moeder van je hoge nood, en ze vraagt of je het nog tien minuutjes kunt volhouden. Nee, zeg je tegen haar, je denkt van niet. In dat geval, zegt ze, aangezien er van hier tot aan huis geen mogelijkheden zijn om te stoppen, doe je het maar gewoon in je broek. Dat is in jouw ogen zo’n drastische oplossing, zo’n verraad tegenover wat jij als je moeizaam verworven mannelijke onafhankelijkheid ziet, dat je amper kunt geloven wat ze gezegd heeft. Het in mijn broek doen, zeg je tegen haar. Ja, doe het maar in je broek, zegt ze. Wat maakt het uit? Als we thuiskomen gooien we je kleren meteen in de was. En zo komt het dat je, met je moeders volledige en uitdrukkelijke instemming, voor de laatste keer in je broek plast.

Vijftig jaar later zit je in een andere auto, een huurauto ditmaal aangezien je er zelf geen hebt, een spiksplinternieuwe Toyota Corolla, waarin je nu al drie uur lang op de terugweg bent van Connecticut naar je huis in Brooklyn. Het is augustus 2002. Je bent vijfenvijftig en rijdt al vanaf je zeventiende, altijd met gro-

te vaardigheid en vertrouwen, je staat bij iedereen die ooit met je is meegereden bekend als *een goede chauffeur*, je hebt in de bijna veertig jaar dat je achter het stuur zit nooit meer schade veroorzaakt dan een paar krasjes op je spatbord. Je vrouw zit rechts naast je voorin, en achterin ligt je vijftienjarige dochter (die net een zomercursus acteren op een school in Connecticut heeft gedaan), languit te slapen op het dekbed en kussens die haar de voorbije maand tot beddengoed hebben gediend. Achterin slaapt ook nog je hond, de pluizige zwerfhond die jij en je dochter acht jaar geleden mee naar huis hebben genomen, die je Jack hebt genoemd (naar Jack Wilton, de held uit *De onfortuinlijke reiziger* van Thomas Nash) en sindsdien altijd een innig geliefd, zij het knotsgek gezinslid is geweest. Je vrouw, die zich over van alles en nog wat zorgen maakt, heeft zich over je rijden nog nooit zorgen gemaakt, heeft je zelfs vaak gecompimenteerd met de manier waarop je met verschillende verkeerssituaties omgaat: het passeren van andere auto's op snelwegen met meerdere rijstroken, bijvoorbeeld, of hoe je de weg weet te vinden in de wirwar van stadsstraten, of op landweggetjes soepel door de bochten stuurt. Maar vandaag voelt ze dat er iets mis is, dat je je niet goed concentreert, dat je timing net niet goed is, en ze heeft je al meer dan eens gezegd een beetje op te passen. Je zou inmiddels beter moeten weten dan de wijsheid van de dingen die je vrouw zegt in twijfel te trekken, want ze bezit een griezelig vermogen om andermans gedachten te lezen, om in andermans ziel te kijken, om de verborgen onderstromen van elke menselijke situatie op te sporen, en je hebt je er steeds weer over verbaasd hoe waar haar ingevingen zijn gebleken, maar juist op deze dag is haar bezorgdheid zo intens dat het op je zenuwen is gaan werken. Sta jij niet bekend als een *goede chauffeur*, zeg je tegen haar. Heb je ooit een aanrijding gehad? Zou je ooit iets doen om het leven van de mensen die je het dierbaarst zijn in gevaar te brengen? Nee, zegt ze, natuurlijk niet, ze weet niet wat haar bezielt, en als je eenmaal bij de tolhokjes op de Triborough Bridge bent, zeg je tegen haar: Kijk, daar zijn we,

New York City, bijna thuis nu, en daarna belooft ze niets meer over je rijden te zeggen. Maar er is iets niet in orde, al wil je het niet toegeven, want dit is 2002, en er is al zoveel met je gebeurd in dit jaar van akelige verrassingen, waarom zou je stuurmanskunst het dan ook niet opeens op een onverklaarbare manier kunnen laten afweten? Het ergste van alles was het overlijden van je moeder medio mei (hartaanval), dat je volkomen overrompelde, niet omdat je niet wist dat mensen van zevenenzeventig zomaar zonder waarschuwing dood kunnen gaan en ook gaan, maar ook omdat ze ogenschijnlijk in goede gezondheid verkeerde, en je haar vlak voor de laatste dag van haar leven nog aan de telefoon had gehad, en ze heel opgewekt was geweest, grapjes had gemaakt en zulke grappige verhalen had verteld dat je nadat je had opgehangen nog tegen je vrouw zei: 'Ik heb haar in jaren niet zo opgewekt gehoord.' Je moeders overlijden was het allerergste, maar er was ook de bloedprop die zich begin februari tijdens een negen uur durende vlucht naar Kopenhagen had gevormd in je linkerbeen, die je verschillende weken plat op je rug aan bed gekluisterd hield en je daarna maandenlang dwong met een stok te lopen, om nog maar te zwijgen van de problemen die je had met je ogen, eerst dat scheurtje in het hoornvlies van je linkeroog, daarna, een paar weken later, dat scheurtje in het rechterhoornvlies, in de loop van de laatste maanden gevolgd door herhaalde, volstrekt onvoorspelbare, soortgelijke verschijnselen in een van beide ogen, en de schade ontstaat altijd in je slaap, wat inhoudt dat je er niets tegen kunt doen (aangezien de door de oogarts voorgeschreven zelf geen effect heeft gehad), en op de ochtenden dat je weer met een scheurtje in je hoornvlies wakker wordt, is de pijn intens, want een oog is zonder enige twijfel het gevoeligste en kwetsbaarste onderdeel van het lichaam, en nadat je de pijnstillende druppels die de dokter voor zulke noodgevallen heeft voorgeschreven erin hebt gedaan, duurt het in het algemeen zo'n twee tot vier uur voordat de pijn weg begint te trekken, en in die uren kun je niets anders doen dan stilzitten met een koud washandje op het

getroffen oog, dat je dicht houdt, aangezien het opendoen van dat oog je het gevoel geeft dat er met een speld in wordt geprikt. Een halfjaar beperkt als gevolg van vliegtuigtrombose dus, en een chronisch drogeogensyndroom, en ook nog de eerste regelrechte paniekaanval van je leven, die zich net twee dagen na je moeders overlijden manifesteerde, gevolgd door diverse andere in de dagen onmiddellijk daarna, en nu heb je al een tijdje het gevoel dat je in elkaar stort, dat jij, die ooit zo sterk was als een beer, in staat om alle aanvallen van binnenuit of van buitenaf te weerstaan, immuun voor de somatische en psychologische beproevingen die de rest van de mensheid achtervolgen, geen greintje kracht meer over hebt en in hoog tempo bezig bent in een zielig hoopje mens te veranderen. Je huisarts heeft pillen voorgeschreven om de paniekaanvallen onder controle te houden, en misschien hebben die pillen vanmiddag je rijvaardigheid aangetast, maar dat lijkt je onwaarschijnlijk, omdat je al vaker met die pillen in je lijf gereden hebt, en jij noch je vrouw ooit enig verschil gemerkt hebben. Al of niet verzwakt ben je nu het tolhokje op de Triborough Bridge gepasseerd en aan de laatste etappe van je terugrit begonnen, en terwijl je door de stad rijdt denk je niet aan je moeder of aan je ogen of aan je been of aan de pillen die je slikt om je paniekaanvallen in bedwang te houden. Je denkt alleen aan de auto en de kleine drie kwartier die het kost om naar je huis in Brooklyn te rijden, en nu je vrouw is gekalmeerd en zich niet meer druk lijkt te maken over je rijden, ben jij ook kalm, en gebeurt er niets bijzonders terwijl je de kilometers van de brug naar het begin van je buurt overbrugt. Het is weliswaar zo dat je moet plassen, dat je blaas de laatste twintig minuten signalen naar je uitzendt, steeds snellere en dringendere signalen van nood, en misschien dat je daarom iets harder rijdt dan je misschien zou moeten doen, aangezien je nu dubbel zo graag thuis wilt zijn, lekker thuis wilt zijn, en tevens de opluchting om de maffe beperking van de auto uit te kunnen stappen, maar ook omdat thuis zijn je in staat zal stellen de trap op te rennen naar de wc en het einde-

lijk te kunnen laten lopen, en toch is alles in orde, ook al maak je wat meer haast dan je zou moeten, en je bent inmiddels nog maar tweeënhalve minuut verwijderd van de straat waarin je woont. De auto rijdt over Fourth Avenue, een lelijke straat met vervallen flatgebouwen en leegstaande pakhuizen, en omdat er weinig voetgangersverkeer is rond deze gebouwen, hoeven automobilisten zelden alert te zijn op mensen die oversteken, en daar komt nog bij dat de lichten hier langer op groen blijven staan dan op de meeste avenues, wat automobilisten aanzet tot hard, te hard rijden, vaak ver boven de toegestane snelheid. Dat maakt niet uit als je rechtdoor gaat (daarom heb je deze route immers gekozen: omdat je zo sneller thuis bent dan via een andere), maar het aanstormende verkeer kan afslaan naar links enigszins riskant maken, aangezien je moet draaien terwijl het licht op groen staat. En omdat het licht voor jou op groen staat, staat het ook op groen voor de auto's die met hoge snelheid uit de tegenovergestelde richting op je afkomen. Nu blijf je, terwijl je bij de kruising van Fourth Avenue en Third Street komt, stilstaan en wacht je op een gaatje, en opeens vergeet je de les die je van je vader geleerd hebt toen hij je een kleine veertig jaar geleden leerde autorijden. Hij was zelf een beroerde, onbekwame chauffeur, een onoplettende, dagdromende automobilist die iedere keer dat hij zijn sleutel in het contact stopte het noodlot tartte, maar ondanks al zijn tekortkomingen achter het stuur, was hij een uitstekende leermeester voor anderen, en het beste advies dat hij je ooit gaf was dit: rijd defensief; ga ervan uit dat alle andere weggebruikers dom en gek zijn; neem niets als vanzelfsprekend aan. Je hebt dat advies altijd voor ogen gehouden en je bent er al die jaren wel bij gevaren, maar nu, omdat je nodig je blaas moet legen, of omdat een pil je beoordelingsvermogen heeft aangetast, of omdat je moe bent en niet goed oplet, of omdat je in een *zielig hoopje mens* veranderd bent, besluit je in een impuls de gok te nemen, dat wil zeggen, in het offensief te gaan. Een bruin bestelbusje komt op je af. Hij rijdt hard, ja, maar niet meer dan zeventig kilometer per uur, denk je,

hooguit tachtig, en nadat je de afstand van het bestelbusje tot waar je stil bent gaan staan hebt geschat in relatie tot de snelheid van het busje, weet je zeker dat je de draai naar links kunt maken en zonder problemen de kruising kunt oversteken – maar alleen als je snel handelt en nú het gaspedaal intrapt. Je berekeningen zijn echter gebaseerd op het geloof dat het busje zeventig of tachtig kilometer per uur rijdt, wat in feite niet het geval is. Het rijdt sneller, minstens honderd, misschien zelfs wel honderdttwintig, en daardoor zit het busje, als jij de draai naar links inzet en je door de drukte op de kruising begint te wurmen, opeens en onverwacht boven op je, en doordat jij naar voren en niet naar rechts kijkt, zie je het busje niet als het tegen je auto op knalt – in een hoek van negentig graden, recht in het voorportier aan de passagierskant, de kant waar je vrouw zit. Het is een daverende klap, een waar cataclysm – een explosie die hard genoeg lijkt om de hele wereld weg te vagen. Je hebt een gevoel alsof Zeus een bliksemflits naar jou en je gezin heeft gesmeten, en een ogenblik later draait de auto rond, onbeheersbaar, tolt hij als dol geworden door de straat totdat hij tegen een metalen lantaarnpaal aan botst en abrupt en met een schok tot stilstand komt. Dan wordt alles stil, het hele universum is in stilte gehuld, en als je eindelijk weer in staat bent om te denken, is de eerste gedachte die bij je opkomt dat je nog leeft. Je kijkt naar je vrouw en ziet dat ze haar ogen open heeft, dat ze ademt en dus ook nog leeft, en dan draai je je om en kijk je naar je dochter achterin, en ook zij leeft nog, door de dubbele klap van busje en lantaarnpaal met een schok uit de diepte van haar slaap gewekt, ze zit rechtop en kijkt je aan met grote, verbaasde ogen, haar lippen witter dan je lippen ooit hebt gezien, lippen zo wit als het papier waarop je nu zit te schrijven, en je begrijpt dat ze is gered door het dekbed en de kussens waarop ze lag te slapen, gered door het feit dat je spieren in de slaap volledig ontspannen zijn, en dat er daarom geen botten zijn gebroken, haar hoofd niet tegen een hard oppervlak is gekwakt, en dat met haar alles in orde komt, in orde is, net als met

de hond, die eveneens op het dekbed en de kussens had liggen slapen. Dan draai je je weer om en kijk je nog eens naar je vrouw, die het dichtst bij de plek van de botsing zat, en door de manier waarop ze naast je zit, zo roerloos, zo stil, zo volkomen afwezig, ben je bang dat haar nek misschien wel gebroken is, haar lange ranke nek, de prachtige nek die hét symbool van haar uitzonderlijke schoonheid is. Je vraagt haar hoe het met haar is, of ze pijn heeft en zo ja waar, maar als ze je al antwoord weet te geven, dan worden haar woorden zo gedempt, zo zacht uitgesproken dat je niet kunt verstaan wat ze zegt. Inmiddels ben je je bewust geworden van lawaai buiten de auto, er gebeuren dingen om je heen, verschillende dingen tegelijk, het meest opvallend is het gegil van de vrouw die het busje bestuurde, die op en neer staat te springen, je boos allerlei verwensingen naar het hoofd slingert en je ervan beschuldigt het ongeluk te hebben veroorzaakt. (Je zult later vernemen dat ze zonder rijbewijs reed, dat het busje niet van haar was, en dat ze al verschillende keren met de politie in aanraking was geweest – hetgeen de felheid van haar woede zou verklaren, aangezien ze bang was in aanvaring te komen met de wet – maar terwijl ze daar nu tegen jou staat uit te varen, verafschuw je haar egoïsme, ben je verbijsterd dat ze niet eens de moeite neemt om te vragen of met jou en je gezin alles in orde is.) Als om het verderfelijke gedrag van deze vrouw uit te wissen (die, om je vaders woorden te gebruiken, zowel dom als gek is), gebeurt er vervolgens een klein wonder. Er loopt een man over Fourth Avenue, de enige voetganger op een drukke verkeersweg waar normaal geen voetgangers lopen, en tegen alle redelijkheid, alle logica, alle ideeën over hoe dingen zogenaamd lopen in, gaat deze man gekleed in ziekenhuiswit, het is een jonge arts, een Indiër van geboorte met een gladde bruine huid en een buitengewoon knap gezicht, en omdat hij ziet wat er zojuist is gebeurd komt hij naar je auto toe en begint op rustige toon tegen je vrouw te praten. Er zit geen glas meer in het raampje, wat hem in staat stelt om naar binnen te leunen en met zachte stem, zijn kalmerende Indiase